

Meryem Nur Çelik Sema

<https://orcid.org/0000-0002-3760-7733>

Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa / TÜRKİYE

ROR Id: <https://ror.org/03tg3eb07>

Öğrencilerin Dua Algısı (İmam Hatip Lisesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma)

Students' Perception of Prayer (A Research on Imam Hatip High School Students)

ÖZET

İmam Hatip Lisesi öğrencileriyle yapılan bu çalışma, öğrencilerin dua etmeye yönelik algılarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Çalışma grubuna farklı demografik özelliklere sahip gönüllü 72 öğrenci katılmıştır. Araştırma verileri araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme sonucu elde edilen veriler, nitel veri çözümleme yöntemlerinden biri olan, içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre çalışmaya katılan İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin neredeyse tamamında, dua etme pratiği yaşamlarında çoğunlukla görülmektedir. Öğrencilerin dualarının konuları incelendiğinde “maddi istekler”, “başarı”, “sağlık” gibi başlıkların ön plana çıktığı sonucuna varılmıştır. Dua etmenin öğrencilere ne hissettirdiği sorusunda ise insanın acizliğini fark ettiği ilahi bir güçle bağlantı kurmanın verdiği rahatlama, yakınlık hissi, sakinlik, dinginlik ve güven duygusu sağladığı bulgularına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dua, Ergen, İmam Hatip Lisesi, Güven, Allah'a Yakınlık.

ABSTRACT

This study, conducted with Imam Hatip High School students, aims to determine students' perceptions of prayer. Qualitative research methods were used in the study. 72 volunteer students with different demographic characteristics participated in the study group. Research data was collected using a semi-structured interview form prepared by the researcher. The data obtained as a result of the interview was subjected to content analysis, one of the qualitative data analysis methods. According to the findings of the research, the practice of prayer is frequently seen in the lives of almost all of the Imam Hatip High School students who participated in the study. When the subjects of the students' prayers were examined, it was concluded that titles such as "material requests", "success" and "health" came to the fore. Regarding the question of how praying makes students feel, it has been found that it provides relief, a feeling of closeness, calmness, serenity and a sense of trust due to connecting with a divine power in which one realizes one's helplessness.

Key Words: Prayer, Adolescent, Imam Hatip High School, Trust, Closeness to God.

1. GİRİŞ

Dua, insanlık tarihiyle birlikte var olan din kavramı gibi tüm dinlerde karşılık bulmuş bir dini pratik şeklidir. Yaratıcı ile insan arasında bağlantı görevi üstlenen bu ibadet, içerik, şekil ve uygulama noktasında farklılık gösterse de temelde sıkıntıları giderme, verilen nimetlere teşekkür ve yardım isteme gibi amaçlarla yapılmaktadır. Duyguların hızlı bir şekilde değişip dönüştüğü ergenlik dönemi ise bu pratiğe sıkça ihtiyaç duyulan bir dönemdir. Ergenin yaptığı bu dini pratikler, onun dinî psikolojik halinin bir sonucu olarak, düşünceden davranışa dönüşmüş biçimindedir. Ergen kendisinden daha güçlü bir varlığa kendini açar, yardım edeceğini hissederek umutlanır ve yalnızlık hissinden uzaklaşır.

Dua etme hem dini hem de psikolojik yönü olan çok yönlü bir kavramdır. Bireyin ruh dünyasını etkileyen dua, onun kişilik gelişimine de olumlu yönde etki ederek, intihar düşünceleri, depresyon eğilimi gibi problemlerin üstesinden gelmeye destek sağlar (Ayas, 2013). Dua, huzurlu bir hayat sürme konusunda katkı sağladığı gibi, (Gashi, 2016) dua etme davranışı, bireyin sağlıklı bir kimlik oluşturmasında da olumlu rol oynar (Koç, 2005). Bunlara ek olarak, kişinin yaşanan olumsuz olaylarla baş etmesini kolaylaştırır (Temiz, 2014, 2019).

1.1. Dua Algısı

Sözlükte, “çağırma, seslenme” gibi anlamlara gelen dua, insanın Allah'ın yüceliği ve büyüklüğü karşısında kendi zayıflığını kabul edip O'na yalvarması, O'nu övmesi ve Allah'la her an beraber olduğunun bir göstergesi olarak O'nunla iletişim kurma eylemidir (Dini Terimler Sözlüğü, 2009). Dua kavramı, Kur'an-ı

Kerim’de pek çok ayette de geçmektedir (Kur’an-ı Kerim, 2005, 24/63; 3/38; 2/186). Ayrıca Kur’an-ı Kerim’de duanın Allah’tan başkasına yapılmaması gerektiği, çünkü dualara O’ndan başkasının cevap verme gücünün ve imkanının olmadığı vurgulanmaktadır.

İnsan inandığı ve güvendiği yüce yaratıcıyla yakınlaşmak ve O’nunla bir iletişim kurmak ister. Bu bağı dua, ibadet ve birtakım törenlerle gerçekleştirebilir. Dua her din ve toplum için evrensel bir olgudur. Birey için fitri bir yönelim ve vazgeçilmez bir ihtiyaçtır (Hökelekli, 2001). Şeriatı (1996) ise duayı bir ferahlama ihtiyacı, huzura ve sükuna duyulan büyük bir özlem ve bu bağlamda bireyin kendinden geçmesi şeklinde tanımlamaktadır.

İslam dininde, belirli kalıplar çerçevesinde dua etme zorunluluğu olmayıp bireysel davranışlar ve ifadeler şeklinde gerçekleştirilir. Bu bağlamda içe dönük veya sesli olarak yapılan duanın içeriği, bireyin içinde bulunduğu psikolojik durumuna göre değişiklik gösterebilir (Koç, 2003). Dua etmenin belli bir şekli olmadığı gibi belli bir zaman ve mekanı da yoktur. Birey kendini uygun gördüğü anda, yer ve zaman sınırlaması olmadan dua edebilir.

Dua etme ihtiyacı insanın doğuştan getirdiği ve vazgeçemeyeceği bir ihtiyaçtır. Bu nedenle hangi dine veya doğüstü güce inanırsa inansın, her insanda dua etme eğilimi vardır. İnanan insan isteklerini dua aracılığıyla Allah’a ulaştırmak ister. Bu yönüyle dua, Allah ile kulu arasında hızlı ve aracısız güçlü iletişim sağlayan bir köprü görevi görmektedir. Çünkü insan doğası, yaratıcısıyla bağ kurmak ister. Bir yandan aczini ve zafiyetini itiraf ederken diğer yandan O’na içinden gelen isteklerini iletir. Kendisi için dua ettiği gibi başkaları için de dua eder. Dua, dini rehber olarak görevlendirilen peygamberlerin hayatında da önemli bir yere sahiptir. Çünkü peygamberlerin hayatında görülen ortak noktalardan biri de karşılaştıkları zorluklara sabredip duaya yönelmeleri, dualarında dünya ve ahirete yönelik istekte bulunmalarıdır (Yılmaz, 2011).

Dua, bir dindarlık göstergesi olmasının yanı sıra psikolojik açıdan manevi bir terapi özelliği de taşır. Bu husus, onun ruh sağlığı için tedavi edici bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu bağlamda, dua ile ruh sağlığı arasında sıkı bir ilişkiden söz edilebilir (Türk, 2020). Nasıl ki, psikolojik rahatsızlıkların önemli sebeplerinden birisi dinî açıdan bireyin kutsal varlık ile bağının koparılması ise aynı şekilde kutsal ile ilişki kurması da özellikle ergenin ruh sağlığını korumasında önemli bir faktördür (Koç, 2004).

Dua, olumlu başa çıkma ve olumsuz başa çıkma olarak iki kısımda ele alınabilir. Olumlu başa çıkma yöntemi olarak dua, stres ve depresyon riskini azaltır. Problemi ortaya koyarak çözüm yolları üretmeye yardımcı olur. Allah’a yakınlştırır ve ümit kaynağı olur. Olumsuz başa çıkma yöntemi olarak ise, duası kabul olmadığında birey isyana ve şüpheye sürüklenebilir. Dua ettikten sonra isteklerinin karşılanmadığını görünce hayal kırıklığına uğrayarak isyan edebilir. Bu da dini şüpheyi artırabilir (Arıcı, 2005).

DUA	
OLUMLU BAŞAÇIKMA	OLUMSUZ BAŞAÇIKMA
1. Stres ve depresyon riskini azaltma.	1. Hiçbir çaba harcamadan sadece dua ederek, sorunların çözümünü Allah’tan beklemek.
2. Problemi ortaya koymayı, çözümüne odaklanmayı sağlama	2. Duanın kabul edilmemesi durumunda Allah’a öfkelenmek, isyan etmek, dini şüphede artış
3. Mücadele azmini arttırma.	3. Bu dünyanın problemlerini bir kenara bırakıp, ahiret üzerine yoğunlaşma.
4. Ümit kaynağı olma, pozitif bir çerçeve sunma.	4. Duanın kabul edilmediğini görünce ümitsizliğe kapılma.
5. Güven duygusu sağlama.	
6. Değiştirilmeyecek nitelikte olan durumu ya da olayı kabullenmeyi sağlama (ölüm, depresyon, sel, bedensel engel vb.).	

Şekil 1. Duanın Olumlu ve Olumsuz Başa çıkma İle İlişkisi (Arıcı, 2005)

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci ve veri analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel bir çalışmadır. İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin dua algılarına ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla nitel araştırma desenlerinden “durum çalışması” deseni kullanılmıştır. Bu desen, araştırma sorularını, verilerini ve araştırma sonunda elde edilen çıktıları birbirine bağlayan mantıksal bir kurgudur. Başka bir deyişle araştırmacıyı, sürecin başından sonuna götüren bir eylemsel plandır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan “maksimum çeşitlilik örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, her bir durumun hem benzersiz olduğunu hem de önemini bu farklılıklardan alan kesişme noktaları olduğunu detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır (Patton, 2014).

Araştırmanın çalışma grubunu; 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Trabzon ili İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 72 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma grubuna ait demografik bilgiler, Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Kategori		Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	39	54
	Erkek	33	46
Sınıf Düzeyi	9. sınıf	21	29
	10. sınıf	20	28
	11. sınıf	17	24
	12. sınıf	14	19

Tablo 1 incelendiğinde, çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyet ve sınıf düzeyi kategorisinde eşit dağılım göstermesine dikkat edildiği görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme sorularının hazırlanmasında literatür taranmış ve çalışmanın amacını en iyi biçimde ifade eden 3 adet açık uçlu soru, araştırmacı tarafından hazırlanarak görüşme formuna yazılmıştır. Bilindiği üzere, açık uçlu sorular, görüşülen bireyin konu hakkında daha ayrıntılı yanıt vermesini teşvik edebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

2021-2022 eğitim-öğretim yılında Trabzon ili İmam-Hatip Liselerinde öğrenim gören öğrenciler arasından, gönüllülük esasına dayalı olarak 72 öğrenciyle 10-20 dk. görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada, katılımcıların kişisel bilgilerinin paylaşılmayacağı, verilerin kod ad ile işleneceği belirtilmiştir. Çalışmaya katılan kız öğrenciler KÖ harfi ile kodlanıp numaralandırılırken, erkek öğrenciler için EÖ harfi kullanılmıştır. Yapılan görüşmeler bilgisayar ortamında deşifre edilmiş ve metin haline getirilerek çözümlenmesi yapılmıştır. Elde edilen veriler, “içerik analizi” yöntemi ile değerlendirilmiştir. Verilerden hareketle ilk olarak kodlamalar yapılmış, temalar düzenlenmiş, elde edilen bu tema ve kodlar kategorileştirilerek sistemli hale getirilmiştir.

3. BULGULAR ve TARTIŞMA

İmam Hatip Lisesi öğrencileriyle yapılan görüşmede, dua etme sıklıklarını öğrenmek amacıyla “*Ne sıklıkla dua edersin?*” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar bu soruyu birkaç farklı şekilde değerlendirmiştir. Katılımcıların bir kısmı dua etme sıklığını, “her namazdan sonra” şeklinde belirtirken (n:34), bir kısmı “her gece uyumadan önce” (n:21) olarak değerlendirmiştir. Ayrıca bazı katılımcılar, ihtiyaç hissettikleri her anda dua etme eğilimi gösterdiklerini (15) ifade etmişlerdir. İki öğrenci ise sıklık ifadesi kullanmadan sadece dua ettiklerini belirtmiştir.

Dua etme sıklığını her namaz sonrası olarak belirten katılımcılara göre dua etmek bir ibadet olduğu için ibadetlerden sonra yapılması daha makbuldür. Nitekim bu durumu bir katılımcı “...*Günlük namazlarıma pek dikkat edemesem de her kıldığım namazdan sonra dua ederim. Hazır Allah’ın huzurundayken diye düşünürüm.*” (EÖ3, 9.sınıf) şeklinde ifade ederken, başka bir katılımcı ise bu konudaki görüşünü, *Dua bir ibadettir. Bunun için hazırlık yapılmalıdır. Ben namaz için abdest aldığımdan, namaz sorası duamı da*

yaparım. Bazen gün içinde de yaparım ama en çok namazdan sonra...” (KÖ7, 11.sınıf) sözleriyle ortaya koymuştur.

Her gece uyumadan önce dua ettiğini belirten katılımcıların görüşlerine göre uyku, günün son hesaplaşma anı olduğu için bu zamanda dua etme ihtiyacı hissettikleri, gündüz yapamadıkları ibadetler için bir özür dileme niteliğinde olduğu şeklinde değerlendirdikleri görülmektedir. Buna yönelik bir katılımcı, şunları dile getirmiştir: “...Gündüz okulda koşuşturma, dersler falan gelip geçiyor. Gece yatağa uzandığımda o gün yapamadıklarım için özür dilemek adına dua ederim. Yarın yapacağım derim ama yine unuturum...” (EÖ65, 10.sınıf).

Dua etmeyi bir ihtiyaç olarak gören ve her anın aslında dua etmek için fırsat olduğunu belirten katılımcılara göre Allah’la zaman, mekan, şekil olmaksızın istediğimiz zaman iletişim kurabiliriz. Bunu bir katılımcı “... yani dua etmek için bir şey beklemeye gerek yok ki. Teşekkür etmek için de dua edersin. Bir şey istemek için de. O her an her yerde iştir zaten.” (EÖ59, 12.sınıf) şeklinde ifade ederken, başka bir katılımcı ise “Yüce Allah “isteyin vereyim” buyuruyor. Ben de her aklıma geldiğinde her şeyi O’ndan istiyorum. Bir sınırı yok, zamanı yok. Saymıyorum da ne istediğimi...” (KÖ61, 12.sınıf) sözleriyle ifade etmiştir.

Araştırmacının dua etme sıklığı ile ilgili sorusuna, katılımcıların yarıya yakınının (n:34) her namazdan sonra cevabını vermiş olması öğrencilerin büyük çoğunluğunun namaz ibadetine hassasiyet gösterdiği şeklinde yorumlanabilir. Elbette bu sonuç İmam Hatip Lisesi öğrencileri için beklenen bir sonuçtur. Fakat son yıllarda İmam Hatip Lisesini tercihlerinde adrese dayalı ve puansız alım sisteminin olması bazı öğrencileri zorunlu olarak bu okullara yönlendirmiştir. Bu okulları kendi isteğiyle tercih etmeyen bir öğrenci, okula uyum sağlama, okul aidiyeti konusunda bazen zorluk yaşayabilmektedir. Ayrıca yaşları itibarıyla Z kuşağına denk gelen ve olumsuz uyaranların çok olduğu bir çevrede yaşayan ergenlerin, namaz ibadetini yerine getiriyor olmaları İmam Hatip Lisesi öğrencileri adına güzel bir örnek niteliğindedir. Dua etme sıklığı üzerine literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde Hökeleki (1989) tarafından yapılan çalışmada, ergenlerin %90’dan fazlasının, farklı sebep ve sıklıkla dua ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Aktaran: Arıcı, 2005). Buna ek olarak Albayrak’ın (1995) çalışmasında da ergenlerin dua etme sıklığının, sevgi mesajı verildiğinde arttığı görülürken; Temiz’in (2014) çalışmasında ise “namaz dışında sık sık dua eden” katılımcıların, dua ölçөгünden daha yüksek puan aldıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin dualarının konularını ve dualarında neler istediklerini belirlemek amacıyla katılımcılara “**Dualarında genel olarak nelerden bahsedersin? Örnek de verebilirsin.**” sorusu yöneltilmiştir. Konu başlıkları çok farklı dağılımlar gösterse de genel olarak katılımcıların cevapları dört temada toplanmıştır. Katılımcıların bazıları dualarında çoğunlukla maddi isteklerini dile getirdiğini belirtirken (n:28), bazıları sağlık-sihhat isteklerini (n: 17), bazıları akademik başarı isteklerini (n: 20) ve bazıları ise dualarında hatalarına ve günahlarına tövbe ettiklerini (n:7) belirtmiştir.

Dualarında maddi isteklerini dile getiren katılımcılara göre dua istemek anlamına gelmekte ve her şeyi elinde bulunduran Allah’tan istenmesi gerekmektedir. Bunu bir katılımcı “...mesela ben dualarımda “çok paramın olmasını istiyorum Allah’ım” derim. Çünkü bu hayatın güzel devam etmesi için para en önemli şeydir...” (EÖ54, 11.sınıf) yorumunu yaparken, başka bir katılımcı ise “...ben motor sürmeyi çok istiyorum. Bir motorum olsa diye geçirim içimden...” (EÖ41, 10.sınıf) ifadelerini kullanmıştır.

Dualarında başarılı olmayı istediklerini belirten öğrencilerin cevapları incelendiğinde bazı katılımcıların Müslüman olmanın gereği olarak başarılı olunması gerektiğini söylerken, bazı katılımcılar ise iyi bir gelecek hayali için iyi bir iş vurgusunu yapmıştır. Bu konuya uygun örnekler ise şu şekildedir: “...Dua ederken daha başarılı olmak istediğimden bahsederim. İyi bir doktor veya mühendis olmak için Allah’a yalvarırım., yani aslında inanan tüm insanların iyi yerlere gelmesini istemek gerek.” (EÖ57, 12.sınıf), “...Mesela şöyle dua ederim. “Allah’ım senin adını anlatabilmek için sınavı kazanmama yardım et”...” (KÖ2, 12.sınıf).

Bir şeyi elde etmiş olmanın mutluluğunu yaşayabilmek için sağlığın en önemli etken olduğunun farkında olan bazı katılımcılar da dualarında Allah’tan sağlık ve afiyet istediklerini dile getirmişlerdir. Bu konuda bir katılımcı Allah’a “... Allah’ım sen Şâfi isminin hürmetine şifa ver.” (KÖ27, 9.sınıf) ifadeleriyle dua ederken, bir başka katılımcı ise “Dua etmek için elimi her açtığımda aklıma hastanelerde tedavi olan çocuklar gelir. Önce onlara dua ederim. Sonuçta biz de bir gün hasta olabiliriz. Her şeye sahip olabilirsin ama sağlık yoksa hiçbir kıymeti olmaz bence...” (KÖ68, 11. sınıf) sözleriyle durumu açıklamıştır.

Öğrencilerin dualarında ele aldıkları konu başlıkları dikkate alındığında öğrencilerin maddi veya manevi boyut fark etmeksizin her ne olursa olsun dua etme yöneliminin olduğu görülmektedir. Bu da İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin inancı ölçüsünde dua pratiğine yöneldiği sonucunun çıkarılmasını sağlar. Ayrıca öğrencilerin duayı, istediklerini dile getirmek için bir araç olarak gördükleri yorumu da yapılabilir. Nitekim dua üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, Doğan (1997) tarafından yapılan tez çalışmasında, öğrencilerin dualarında daha ziyade şükür kavramının geçtiği sonucu elde edilmiş, aynı şekilde Hayta'nın (1993) çalışmasında da öğrencilerin dualarında en çok şükür ve af dileme konularının ele alındığı tespit edilmiştir. Horozcu (2010) tarafından yapılan çalışmada ise dünyevi istek dualarının, tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de her din ve gelenekten insanın başvurduğu bir dua türü olduğu görülmüştür.

İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin dualarının, dua etmenin kişiyi nasıl hissettirdiğini belirlemek amacıyla katılımcılara **“Dua etmek seni nasıl hissettirir?”** sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar bu soruya karşılık muhtelif cevaplar vermişlerdir. Katılımcıların bazıları, dua ettiği zaman Allah'a yakınlaştığını (n:37) belirtirken, bazıları ise rahatladığını, huzur ve güven bulduğunu (n:29) ifade etmiştir. Bunlara ek olarak, katılımcıların bazıları dua ettiklerinde içinde buldukları yalnızlık hissinden kurtulduklarını (KÖ9, 9.sınıf; KÖ15, 10.sınıf) belirtirken, bir katılımcı ise dua ederken zorluklarla mücadele etme gücü (KÖ21,9.sınıf) bulduğunu ifade etmiştir. Hissettiklerini benzetme yoluyla ifade etmek isteyen katılımcılara göre ise (n:3) dua etmek yaralı yere ilaç sürmek (KÖ67, 11.sınıf), ruhun gıdası (EÖ12, 12.sınıf) ve manevi terapi almak (EÖ5, 11.sınıf) gibidir.

Dua ettiği zaman Allah'a yakınlaştığını hisseden katılımcılara göre dua, yaratıcı ile insan arasında bir köprü görevi yaparak aralarında bağlantı sağlamaktadır. Bu konuda bazı katılımcıların yorumları şu şekildedir:

“...Dua ettiğimde Allah ile aramda bir bağlantı kurmuş gibi hissederim...” (KÖ71, 12.sınıf), *“Dua edince günahlarımın affedileceğini umarım ve bu da beni Allah'a yakın hissettirir.”* (KÖ11, 11.sınıf), *“Dua sayesinde Allah'la iletişim kurarız...”* (EÖ17, 10.sınıf).

Katılımcıların, dua ettiklerinde rahatladığı ve huzur bulduklarını belirttiği durumlar örneklendirilecek olursa, bir katılımcı *“...sıkıntımı, derdimi Allah'a anlattığım için içimde bir huzur hissederim. Allah'la dertleşmiş olurum. Zaten sıkıntımı giderecek de O'dur...”* (KÖ42, 10.sınıf) şeklinde ifade ederken bir diğer katılımcı ise *“...Yaptığım duayla aslında işi sahibine bırakır, teslim olurum. Bu da bana iç huzuru sağlar...”* (EÖ1, 9.sınıf) ifadelerini kullanmıştır. Dua etmenin insana güven duygusu verdiğini ifade eden bir katılımcı ise *“Dua eden kişi aslında manevi yönden güvende olur...”* (EÖ38, 9.sınıf) yorumunda bulunmuştur.

Dua eden insanın hissettikleriyle ilgili olarak öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde, duanın psikolojik yönü ön plana çıkmaktadır. Bireyin yaşamının en stresli dönemi ergenlik dönemidir. Belirsizliklerin fazlaca olduğu bu dönem ergen tarafından iyi yönetilemezse birtakım psikolojik sıkıntıları beraberinde getirebilir. Ancak güçlü bir iman ve bununla birlikte gelen tevekkül inancı, stresi ve geleceğin belirsizliğinin getirdiği çaresizlik hissini gidermede güçlü bir rol oynamaktadır (Çalgan, 2021).

Öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre dua etme bireyde kulluk ve Allah bilincini üst düzeye çıkarır. Çünkü temelde Allah'ın gücünün sonsuz olduğunu kabule dayanan dua ile sıkıntılara çare, isteklere cevap verileceği huzuru oluşur. Bu da inanan insanın Allah'a daha çok yaklaşmasına, acizliğini kabullenerek çaresizlik duygularının üstesinden gelmesine yardımcı olur (Kayıklık, 2001).

4. SONUÇ

Dua, insanoğlunun vazgeçilmez yönelişidir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de insanlar sıkıntı, problem ve engellerle karşılaşmaktadır. İnsanın bu güçlükleri aşmada en büyük manevi desteği dua olmaktadır. İnsan hayatında önemli bir yeri olan dua, her insanın dünyasında farklı anlamlar taşır. Dua bazen bir hayrın, iyiliğin ve güzelliğin kendisine verilmesini isteme şeklinde dile gelirken, bazen de Allah'a bir ibadet, sevgi ve saygı ifadesi olarak yapılır.

Yaşam memnuniyetine olumlu yansımaları olan dua, pozitif duyguları ön plana çıkarırken negatif duyguları ise önleyici bir etkiye sahiptir. Bu nedenle dua, inançlı insanın hayatında, yaşam boyu var olması gereken bir olgu olarak düşünülebilir.

Duanın insan hayatındaki yerinin çeşitli bakış açılarından ele alınabilmesi için farklı örneklemeler üzerinde duayla ilişkili araştırmalar yapılabilir. Bu araştırmalar, bireyin hayatında duanın önemi hakkında, alana yeni veriler sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Albayrak, A. (1995). *Ergenlerin Dini Gelişiminde Sevgi ve Korku Motifinin Etkinliği*. [Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi]. (42923), SB Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi.
- Arıcı, A. (2005). *Ergenlerde Dini Başaçıkma Yöntemi Olarak Dua*. [Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi]. (147928), SB Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi.
- Ayas, M. (2013). Dua öğretiminin birey üzerindeki etkileri ve değerler eğitimine katkıları, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 73-96.
- Çalgan, M.A. (2021). Stres çağında huzuru yakalamak: hadisler ışığında dindarlık-huzur ilişkisi, *İslami İlimler Araştırması Dergisi*, 9, 54-78.
- Dini Terimler Sözlüğü. (2009). *Dua*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. (p. 62).
- Doğan, M. (1997). *Duanın Psikolojik ve Psikoterapik Etkileri*. [Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi]. (62711), SB Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi.
- Gashi, F. (2016). Dua ve hayat memnuniyeti üzerine karşılaştırmalı bir araştırma, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25(2), 1-29.
- Hayta, A. (1993). *Psiko-Sosyal Uyum ve Dini Pratikler (Bursa İlahiyat Örneği)*, [Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi]. (27077), SB Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi.
- Horozcu, Ü. (2010). *Din Psikolojisi Açısından Dünyevi İstek Duaları*. [Doktora Tezi]. (271021), SB Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.
- Hökelekli, H. (2001). *Din Psikolojisi*. TDV Yayınları.
- Kayıklık, H. (2001). Kur'an'daki dualar üzerine psikolojik bir değerlendirme, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 135-160.
- Koç, M. (2003). Ergenlik döneminde dua ve ibadet psikolojisi üzerine teorik bir yaklaşım, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(1), 373-397.
- Koç, M. (2004). Ergenlik döneminde dua ve ibadet algılarının ruh sağlığına etkileri üzerine bir alan araştırması, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10, 115-158.
- Koç, M. (2005). Din psikolojisi açısından ergenlik döneminde dua ve ibadet psikolojisinin gelişimi, *Ekev Akademi Dergisi* 9(25), 75-88.
- Kur'an-ı Kerim Meâli. (2005). çev. Halil Altuntaş & Muzaffer Şahin. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (M. Bütün & S. B. Demir çev.). Pegem Akademi.
- Şeriatı, A. (1996). *Dua (4.Baskı)*. Birleşik Yayıncılık.
- Temiz, Y, E. (2014) *Yetişkinlerde Dini Başa Çıkma Yöntemi Olarak Dua*. [Yüksek lisans Tezi], (366915) SB Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi.
- Temiz, Y, E. (2019). İlk yetişkinlik dönemindeki bireylerde dua ve başa çıkma tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 177- 206.
- Türk, N. (2020). İslâm'da duanın ruh sağlığına katkısı. *Kilitbahir*, 17, 74-109.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (10.Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2011). Kur'an'daki peygamber dualarının psiko-sosyal analizi, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 35, 51-80.